



N

Bulletin *Kunsthistorici*

Interview met
Niels Nannes

P. 4

VNK-Panel

P. 10

THEMAKATERN:
SECTIE HANDEL

Prijs versus waarde
in de kunst

P. 14

'Kunstgeschiedenis
is een
ondergewaardeerd vak'
Interview met
Willem Jan Hoogsteder

P. 21

en meer...

K





Annette de Vries

Alles van waarde is *niet* weerloos

Onlangs volgde ik de livestream van het Paradisodebat 2017 ter gelegenheid van de afsluiting van de Uitmarkt in Amsterdam. Dit werd georganiseerd door Kunsten '92, de bovensectorale belangenvereniging voor kunst, cultuur en erfgoed. Missie: het verstevigen van het maatschappelijke en politieke klimaat voor cultuur in Nederland. Cultuurmakers, kunstenaars en politici gingen met elkaar in debat over de toekomst van de cultuursector. De vraag: wie zit er op de stoel van de toekomst? Veel aandacht voor diversiteit, investeren in cultuur en een betere beloning en maatschappelijke waardering voor hedendaagse kunstenaars. *So far so good*. Tot een van de aanwezigen opperde dat het toch van de gekke was dat we in Nederland voor € 80 miljoen een schilderij kopen – Rembrandts portret van Maerten Soolmans – voor een museum dat al boordevol kunst hangt. Waarom was deze € 80 miljoen niet besteed aan hedendaagse kunstenaars? Dan veert de kunst- en cultuurhistoricus in mij echt op. Alsof de huidige tijd met haar noden de enige maatstaf voor alle dingen is. Dat getuigt van een gebrek aan kritisch denkvermogen. Terwijl het onderwijs wordt geacht historisch besef aan kinderen bij te brengen, lijken we er buiten de schoolmuren slordig mee om te gaan. Bovendien, historisch besef is altijd tweeledig. Het gaat niet alleen om begrip van vroeger tijden, maar ook om besef van de geschiedenis die nog gaat komen. Ook wij zijn voorbijgangers en dat noopt tot bescheidenheid. Monumenten of kunstobjecten die 'op de zeef van de tijd' (Nelleke Noordervliet) zijn overgeleverd, zijn er niet alleen voor ons. We hebben de taak die over te dragen aan toekomstige generaties. Los van de actualiteit en politieke correctheid van deze tijd, moet er daarom altijd ruimte zijn voor de intrinsieke waarde van cultureel erfgoed. Dus als de kans zich voordoet om twee unieke pendantportretten van

Rembrandt aan het publieke domein (Rijksmuseum en Louvre) toe te voegen, dan moeten we dat doen. Dat is niet zonde van het geld, maar het geld meer dan waard.

Kunst en geld, het blijft een moeilijke match, zo luidt de eerste zin van het opiniestuk van Rob Driessen. Rob Driessen heeft een bureau voor taxatie, expertise en bemiddeling op het terrein van toegepaste kunst en design van 1900-heden. Dit keer is de Sectie Handel gastredacteur van het Bulletin. Nu kent de VNK formeel geen Sectie Handel, maar de redactie vond enkele VNK-leden werkzaam in deze branche bereid om aan dit nummer mee te werken. En wie weet waar dat allemaal nog toe leidt. Rob Driessen neemt in zijn opiniestuk de stelling in dat kunsthistorici niet afkerig moeten zijn van de snelle wereld van het geld, maar daarin juist hun meerwaarde – kennerschap, onderzoek en professionele integriteit – moeten laten gelden. Een meerwaarde die ook financiële waarde vertegenwoordigt en daarmee tegelijk een stap kan zijn naar meer waardering voor het vak van kunsthistoricus. Dat is een waar woord. Toch is het niet verwonderlijk dat kunsthistorici beducht zijn voor mogelijke negatieve beeldvorming in relatie tot het grote geld. De ervaringen van bijvoorbeeld het Gemeentemuseum – rond de verzameling van collectioneur Bert Kreuk – en zeer onlangs het Stedelijk Museum Amsterdam – de valse Mondriaan van een bevriend verzamelaar – laten treffend zien dat beeldvorming een veelkoppig en soms lastig beheersbaar monster kan zijn.

De waardering voor het vak van kunsthistoricus staat ook centraal in het interview met Willem Jan Hoogsteder, eigenaar van kunsthandel Hoogsteder & Hoogsteder, expert op het terrein van Oude Meesters. Het vak kunstgeschiedenis in het algemeen wordt volgens hem onvoldoende op waarde geschat. In Engeland wordt de algemeen culturele bagage van de kunsthistoricus veel meer gewaardeerd, ook in het bedrijfsleven. Kunst is veel meer dan een *commodity*, al is de markt wel sterk veranderd. Vroeger waren verzamelaars echte connaisseurs in de traditie van Frits Lugt en Abraham Bredius. Onder verzamelaars

van nu zitten veel mensen die minder op de hoogte zijn en vooral geïnteresseerd zijn in de grote namen. De enorme hoeveelheid informatie die beschikbaar is, heeft paradoxaal genoeg niet geleid tot meer kennis bij verzamelaars. Ook hierin kan de kunsthistoricus zijn/haar meerwaarde laten zien. Maar de verantwoordelijkheid reikt verder, aldus Hoogsteder. Elke kunsthistoricus moet op de plek waar hij of zij actief is een bijdrage leveren aan het bijbrengen van cultureel besef vanaf jonge leeftijd. Hij noemt het mooie voorbeeld van een portier van een hotel in Detroit die hem op het hart drukt echt even de bibliotheek te bezoeken, omdat daar zo'n prachtige Miró hangt. Alles van waarde is niet weerloos!

Dat laat ook de vliegende start van de nieuwe Sectie Educatie, bedoeld voor kunstdocenten, ontwikkelaars van educatieve *content* en educatiemedewerkers in musea, zien. Een terrein waarop veel kunsthistorici werkzaam zijn. De sectie heeft recentelijk via een succesvolle lobby voor elkaar gekregen dat universitair opgeleide kunstdocenten – een zeer kleine groep in het kunstonderwijs – alle theoretische kunstvakken op middelbare scholen mogen blijven geven en deze niet zijn voorbehouden aan docenten die zelf ook praktiserend kunstenaar zijn. Een overwinning van David op Goliath. Sectie-lid Niels Nannes vertelt in dit Bulletin hoe dit in z'n werk ging. En hoe de pijlen nu worden gericht op het zekerstellen van het kunstonderwijs in Onderwijs 2032, een initiatief van staatssecretaris Dekker.

En verder in dit nummer natuurlijk het laatste nieuws over de Kunsthistorische Dag in Groningen op 6 oktober a.s. Dit jaar in combinatie met de Horst Gersonlezing en natuurlijk met de uitreiking van de Karel van Manderprijs. Altijd goed om ons vak een pluim op de hoed te steken!

Annette de Vries
voorzitter

‘Een mooi resultaat: universitaire kunstdocenten mogen alle theoretische vakken blijven geven!’

Interview met Niels Nannes

door Eline Levering

Niels Nannes komt uit het bedrijfsleven en werkte voor Honig en Heinz. Naast zijn werk begon hij, aanvankelijk uit liefhebberij, een studie kunstgeschiedenis. Toen begon het te kriebelen. Hij besloot meer met zijn studie te doen en startte aan de lerarenopleiding. Nu geeft hij al enkele jaren met zijn bedrijf Niels Nannes Art | Education | Tours advies aan kunstdocenten over vakdidactiek en verzorgt hij als museumdocent rondleidingen in het Koninklijk Paleis Amsterdam. Ook als lid van de VNK-sectie Educatie houdt hij zich bezig met kunstonderwijs. Daarmee boekte hij onlangs een mooi resultaat: **universitair opgeleide kunstdocenten mogen alle theoretische kunstvakken op middelbare scholen blijven geven.**

Toen Niels net afgestudeerd was aan de lerarenopleiding bestond de behoefte aan vertegenwoordiging van universitair opgeleide kunstdocenten. ‘Ik raakte hierover in gesprek met de voorzitter Annette de Vries en bestuurslid Arjan de Koomen. Na een tijdje is de sectie Educatie opgericht, die overigens niet alleen voor kunstdocenten bedoeld is, maar ook voor ontwikkelaars van educatieve content en educatiemedewerkers in musea.’



Niels Nannes

Lobby

Vanuit de sectie Educatie is Niels zich bezig gaan houden met de lobby om eerstegraads kunsthistorici de kunstvakken op middelbare scholen te laten blijven geven. Hij vertelt: ‘Het ministerie van OCW werkt voor bepaalde middelbareschoolvakken met een conversietabel, waarin staat wie welk vak mag geven. De kunstvakken waren daarin recent nog niet compleet opgenomen.’ Het gaat om kunstvakken oude en nieuwe stijl: Tehatex (tekenen, handvaardigheid en textiele werkvormen), dat een praktisch en een theoretisch deel

over kunstgeschiedenis kent, het vak kunst (algemeen), dat kunst- en cultuurgeschiedenis omvat en de praktische vakken drama, muziek en tekenen, en tenslotte CKV: cultureel kunstzinnige vorming. Veel was hierbij nog onduidelijk en daarom werd ook voor deze vakken een tabel ontwikkeld. OCW nodigde de HBO-kunstopleidingen uit om mee te praten en ook de vakvereniging van deze opleidingen waren uitgenodigd, net als de universitaire lerarenopleidingen. De sectie Educatie van de VNK werd als universitaire vakvereniging op de valreep ook uitgenodigd.

Niels vertelt: ‘Als sectie waren we, net als de universitaire lerarenopleidingen, van mening dat de universitaire opleidingen recht geven op het mogen doceren van alle theoretische (delen van) kunstvakken. Dat betekent dat universitaire kunstdocenten les mogen geven in CKV, kunst algemeen en het theoretische deel van de kunst oude stijl. De HBO-vakverenigingen hadden een andere lijn: zij stelden dat om kunstles te geven je ook kunst moet kunnen maken. Uiteindelijk heeft OCW ons voorstel juridisch getoetst en overgenomen. Een mooi resultaat: universitaire kunstdocenten mogen alle theoretische kunstvakken blijven geven!’

Onderwijs 2032

Een belangrijk voorbeeld van hoe de VNK de belangen van haar leden weet te behartigen én een mooi succes voor de sectie Educatie dus. En nu? ‘We houden ons als sectie nu onder andere bezig met Onderwijs 2032, een initiatief van staatssecretaris Sander Dekker om leerlingen beter toe te rusten op wat er nodig is in 2032. Dit is veel in

Voor 2032 staat het belang van kunstonderwijs wat ons betreft als een paal boven water: het leuke van kunst is dat het ambigu is, er is geen keiharde waarheid. Door het cultiveren van nieuwsgierigheid, verbeelding, kritisch nadenken, creativiteit en evaluatievaardigheden, leer je beter omgaan met deze ambiguïteit [...]

het nieuws geweest. De bètavakken waren daarbij goed vertegenwoordigd, met prominente gezichten zoals Robert Dijkgraaf. Bij de kunstvakken zag je dat minder. Een prominent gezicht vanuit de VNK zou hier een rol in kunnen spelen als ambassadeur. Momenteel probeert de sectie Educatie aan tafel te komen bij de commissie die over Onderwijs

2032 gaat. ‘Dat is lastig, maar we zitten nu wel bij het Strategisch Beraad Kunstonderwijs, met onder andere de VO-raad en CITO, naast de diverse vakverenigingen en opleidingen. Daar luistert het ministerie naar. Ons advies is om niet te morrelen aan het huidige aanbod. CKV is net vernieuwd, laat dat zich eerst ontwikkelen, en kunst algemeen staat als een huis. Wel adviseren we om goed te kijken naar de onderbouw en naar de brug van primair onderwijs naar voortgezet onderwijs. Daar zijn de kunstvakken niet of nauwelijks vertegenwoordigd. We hopen op een doorlopende leerlijn, waarbij CKV, kunst algemeen en kunstgeschiedenis (als onderdeel van tehatex) gehandhaafd blijven, maar vanuit het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs een betere voorbereiding krijgen. Voor 2032 staat het belang van kunstonderwijs wat ons betreft als een paal boven water: het leuke van kunst is dat het ambigu is, er is geen keiharde waarheid. Door het cultiveren van nieuwsgierigheid, verbeelding, kritisch nadenken, creativiteit en evaluatievaardigheden,

leer je beter omgaan met deze ambiguïteit, exploreer je meer nieuwe mogelijkheden, ben je vaardiger in het uitdrukken van je gedachten en gevoelens en kan je je beter inleven in andermans perspectief. In een veranderende wereld dient de mens flexibele kennis en vaardigheden te hebben, die hij creatief kan toepassen in een steeds weer nieuwe settings. Het vermogen om creatief en flexibel in het denken te zijn – ook genoemd als een kernvaardigheid in het kader van *21st Century Skills* – is juist besloten in de kunsten en is een van de primaire processen die door kunstonderwijs kan worden (aan) geleerd.

Kunsthistorische Dag 2017 ism Horst Gerson Lezing

6 oktober 2017 – Groninger Museum & Aula Universiteit Groningen

De jaarlijkse Kunsthistorische Dag 2017 van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici vindt dit jaar plaats in Groningen op vrijdag 6 oktober en wordt georganiseerd in samenwerking met de Horst Gerson Lezing.

PROGRAMMA

Locatie: Auditorium Groninger Museum

- 10.30 – 13.30 VNK-programma
- 10.30-11.00 Inloop met koffie en thee
- 11.00-11.10 Welkomstwoord – Annette de Vries, voorzitter VNK
- 11.10-11.40 Jaarvergadering VNK
- 11.40-12.10 Voordracht 'Voor openbaar gebruik', door Andreas Blühm, directeur Groninger Museum
- 12.10-12.30 Prijsuitreiking: Karel van Manderprijs 2017
(Beeldende Kunst en Kunstnijverheid 1700-1850)
- 12.30-13.30 Lunch en museumbezoek

13.30 – 16.00 Museum & Research

Met: 'The Invisible Museum: on the Non-finito in Museum Research' door Ann Demeester, directeur van het Frans Hals Museum|De Hallen (Haarlem) en 'Opening up the collection – a wider approach to collection-based research', door Sandra Kisters, hoofd collectie Museum Boijmans van Beuningen (Rotterdam).

Locatie: Aula, Universiteit Groningen

16.00 – 17.00 Horst Gerson Lezing: 'What do university museums know?' door Dr Ivan Gaskell, Professor Cultural History and Museum Studies, Bard Graduate Center, New York City.

17.00 – 18.30 Borrel

AANMELDEN

Datum: vrijdag 6 oktober 2017, 10.30-18.30

Locatie: Groninger Museum & Aula Universiteit Groningen

Aanmelden: Het middagprogramma is gratis toegankelijk. De kosten voor het ochtendprogramma incl. lunch bedragen €15,00 (VNK-leden), €10,00 (VNK-studentleden) of €25,00 (niet-leden). Aanmelden via secretariaat@kunsthistorici.nl en betaling via: NL24INGB0000569560 t.n.v. VNK en o.v.v. 'VNK-KD-2017'.



Foto: Rob Koster

VNK NIEUWS

Nominaties Karel van Manderprijs 2017 bekend

Tijdens de Kunsthistorische Dag op 6 oktober a.s. zal de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici de Karel van Manderprijs 2017 uitreiken aan een vernieuwende publicatie op het deelgebied "Beeldende kunst en kunstnijverheid 1750-1800". Het gaat om publicaties verschenen in de periode 2012-2016. De genomineerde publicaties zijn nu bekend.

De Karel van Manderprijs

Naast het behartigen van de belangen van haar leden ziet de VNK het als haar taak om kunsthistorisch onderzoek door in Nederland werkzame onderzoekers aan te moedigen en te honoreren. Dit wordt gedaan door het uitreiken van verschillende kunsthistorische prijzen. De Karel van Manderprijs wordt, vanaf 1958, jaarlijks uitgereikt door de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici voor een waardevolle kunsthistorische publicatie.

Jury

Dit jaar bestaat de jury uit Dr. Jet Pijzel-Domisse (voormalig conservator kunstnijverheid Gemeentemuseum Den Haag), Dr. Eveline Koolhaas (zelfstandig kunsthistoricus), Prof. dr. Frans Grijzenhout (hoogleraar Kunstgeschiedenis van de nieuwere tijd, Universiteit van Amsterdam) en Prof. dr. Frits Scholten (senior conservator

beeldhouwkunst bij het Rijksmuseum en bijzonder hoogleraar Museumbeleid en Collectievorming, Vrije Universiteit Amsterdam). De jury wordt voorgezeten door de voorzitter van de VNK, Dr. Annette de Vries (directeur Kasteel Duivenvoorde). Uit de gepubliceerde bibliografie van bijna 900 titels heeft de jury een shortlist opgesteld van 4 publicaties. De jury verdiept zich de komende tijd verder in deze publicaties en kiest uiteindelijk hieruit een winnaar.

De genomineerde publicaties zijn (in alfabetische volgorde):

W. Kranendonk, *Giambattista Tiepolo's 'pittoresca erudizione'; beeldinventie en kunsttheorie in het werk van een achttiende-eeuwse schilder*, Arnhem 2013.

R.H.M. van der Poel, *Made for trade, made in China; Chinese export paintings in Dutch collections: art and commodity*, Leiden 2016

G.P. Sanders, *Het present van staat; de gouden ketens, kettingen en medailles verleend door de Staten-Generaal, 1588-1795*, Hilversum 2013.

M.L. van Wijngaarden, *Schitterende getuigen; Nederlands luthers avondmaalsgerei als identiteitsdrager van een godsdienstige minderheid*, Delft 2016.

VNK sectie Architectuur

Netwerkdag Architectuur

Thema: Interdisciplinaire verfrissing gezocht en... gevonden!

‘Zoek interdisciplinaire verfrissing’ is één van de 10 ‘suggesties voor de nieuwe rol van de erfgoedprofessional’, die op het Nationaal Monumentencongres in 2016 werden gepresenteerd. Het opgestelde pamflet inspireerde de sectie Architectuur tot het thema voor de netwerkmiddag op 26 oktober 2017. Op deze vierde netwerkmiddag willen we onderzoeken hoe deze verfrissing er uit moet zien en hoe de architectuurhistoricus samenwerkt met andere disciplines.

PROGRAMMA

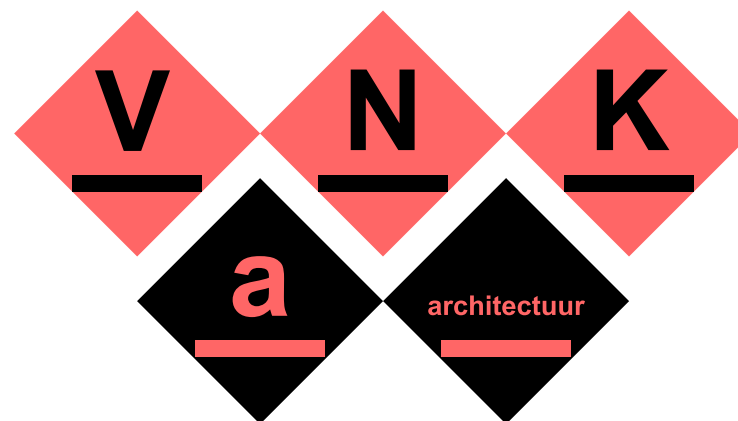
- 13.00 Inschrijven en ontvangst met koffie / thee
- 13.30 Welkom, inleiding VNK sectie, voorstellen dagvoorzitter (Heleen Kooijman)
- 13.40 Inleiding op de dag door dagvoorzitter Simon van den Bergh (Gelders Genootschap)
- 13.45 Ronde 1:
Stefanie Weser (TAK architecten)
Geertje Bernaerts (Kolonie van Weldadigheid)
- 14.30 Speeddaten!
- 15.00 Pauze met koffie/thee
- 15.20 Ronde 2:
Annette de Vries (Kasteel Duivenvoorde)
Eva ter Braak (Gelders Genootschap)
- 16.00 Discussie met de zaal
- 16.30 Opbrengst van de dag + afsluiting (dagvoorzitter)
- 16.45 Netwerkborrel

18.30 – 21.00 Meet & greet netwerkdiner*

(vertrek met de groep 18.15 uur)

*Wegens groot succes in 2015 zal de dag ook dit jaar worden afgesloten met een

Meet & Greet Netwerkdiner bij restaurant Dara: €29,50 pp



PRAKTISCH

- Datum: donderdag 26 oktober
- Tijd: 13.00 uur – 18:00 uur (Aansluitend netwerkdiner)
- Locatie: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Smallepad 5 in Amersfoort
- Kosten: gratis voor VNK-leden; €5,- euro voor niet leden.
- LET OP: Je aanmelding is pas definitief na bevestiging en voor niet-leden na betaling via: NL24INGB0000569560 t.n.v. VNK en o.v.v. VNK-A-Netwerkmiddag2017. De kosten voor het optionele netwerkdiner kunnen ter plekke voldaan worden en gaan dus niet via de VNK.
- Aanmelden: via secretariaat@kunsthistorici.nl. Geef ook aan of u deel wilt nemen aan het netwerkdiner.
- Speeddaten: neem visitekaartjes mee!

Schrijfworkshop museumteksten: Kort en krachtig

Vrijdag 3 november, auditorium van het Amsterdam Museum



Goede teksten helpen de museumbezoeker bij het begrijpen, waarderen en genieten van museumobjecten. Het onlangs verschenen boekje *Kort en krachtig. 50 tips voor goede museumteksten* helpt schrijvers in musea die goede teksten te schrijven.

De auteurs van dit boekje Marleen van Soest en Annemarie Vels Heijn - samen goed voor meer dan 70 jaar schrijfervaring – geven speciaal voor de VNK een schrijfworkshop 'Kort en krachtig'.

Deelnemers krijgen aan de hand van opdrachten nadere uitleg over de tips in het boekje, zowel over het schrijven als over allerlei aspecten van vormgeving.

Deelnemers aan de workshop dienen in het bezit te zijn van het boekje *Kort en krachtig. 50 tips voor goede museumteksten*. WaandersUitgevers, (15 euro).

PRAKTISCH

Datum: vrijdag 3 november
Inloop 10.00 uur, einde 15.30 uur
Locatie: Auditorium Amsterdam Museum, Kalverstraat 92 Amsterdam
Aanmelden: Alleen toegankelijk voor VNK-leden. Aanmelden via secretariaat@kunsthistorici.nl
Toegang: €25,00 voor de workshop. Lunch vindt plaats op eigen kosten in het museumcafé. Betaling via NL24INGB0000569560 t.n.v. VNK en o.v.v. 'VNK-najaarsworkshop-2017'.

VNK-PANEL

‘De VNK biedt alle kunst- en architectuurhistorici in Nederland een platform voor ontmoeting, discussie en advies. Ook vragen we aandacht voor gemeenschappelijke kunsthistorische belangen.’

Zo luidt de missie van de VNK, zoals die geformuleerd staat in de statuten. Deze missie is op te splitsen in drie onderdelen:

Het bevorderen van contact tussen de leden (Platform)

Het bevorderen van de belangen van de discipline kunstgeschiedenis, de vakbeoefening en de vakbeoefenaar (Belangenbehartiging)

Functioneren als nationaal forum namens kunsthistorici inzake aspecten van kunst- en cultuurbeleid (Opinie)

Tijdens een brainstormsessie in februari heeft het bestuur deze missie als uitgangspunt genomen voor het uitstippelen van de koers voor de komende periode. De afgelopen jaren hebben het bestuur en de secties zich grotendeels ingezet om interessante activiteiten en bijeenkomsten te organiseren voor de leden. De VNK functioneerde echter nog niet expliciet als opiniemaker in het maatschappelijk debat over kunst- en cultuurbeleid en ook het bevorderen van de belangen van kunsthistorici en hun vak zou beter moeten kunnen, volgens het bestuur.

Naar aanleiding van deze brainstorm werd het idee gevat om een VNK-panel in het leven te roepen, dat als klankbord voor het bestuur zou moeten fungeren. De bestuursleden hopen op deze manier snel kwesties ter discussie te brengen en voorstellen te toetsen bij (een deel van) de achterban. Een oproep voor het panel op de website leverde een mooi aantal enthousiaste reacties op van leden die graag uitgebreider mee willen denken. Per jaar zal het panel gemiddeld drie vragen voorgelegd krijgen, van de reacties wordt verslag gedaan in het Bulletin.

De eerste panelvraag

Omdat het derde punt van de missie “functioneren als nationaal forum namens kunsthistorici inzake aspecten van kunst- en cultuurbeleid” volgens het bestuur wellicht beter uitgevoerd zou kunnen worden, maar men niet goed kan inschatten wat leden hiervan precies verwachten, luidde de eerste vraag aan het VNK-panel:

Moet de VNK meer opiniërend optreden?

De reacties van het panel zijn gerust zeer uiteenlopend te noemen. Van de elf reacties die we ontvingen, zijn er zeven uitgesproken positief. Deze leden vinden het belangrijk dat de VNK een zichtbaarder positie inneemt en duidelijker van zich laat horen. Een greep uit de antwoorden levert de volgende enthousiaste woorden op:

“Ja, er liggen kansen voor de VNK om een grotere rol te spelen in het actuele kunsthistorische debat en daarmee niet alleen zichtbaarder te zijn voor de achterban, maar ook voor de

buitenwereld. De VNK heeft de unieke positie om alle verschillende groepen kunsthistorici in ons land te vertegenwoordigen. Zij zou de logische gesprekspartner moeten zijn als het gaat om kunsthistorische vraagstukken. (...)

“Ja, zij zou meer zichtbaar/hoorbaar kunnen opkomen voor de (zakelijke) belangen van haar leden.(...)”

“Ja, ik denk dat de VNK door middel van de Bulletins al een opiniërend karakter heeft, maar dit zou nog kunnen worden uitgebreid (...). Juist omdat de VNK bestaat uit verschillende secties, kan een gevarieerde groep mensen bij elkaar worden gebracht om over actuele vraagstukken na te denken.”

“Als vereniging van professionals in de kunst- en culturele wereld zou de VNK bij relevante actuele discussies voor wat betreft culturele issues en vraagstukken opiniërend(er) mogen zijn. Het voortouw nemen hoeft niet persé, tenzij daar een dringende reden toe zou zijn, maar een

(tegen-) geluid laten horen kan zeker zinvol zijn. Daarbij zet het de VNK zich meer op de kaart in de culturele sector; ervaring leert dat buiten het veld de VNK niet veel bekendheid geniet.”

“Ja. Ik denk dat het goed zou zijn als de VNK de belangen van haar leden zou behartigen. (...) De vereniging mag zich best wel steviger roeren (...).”

Vier andere reacties laten echter het tegenovergestelde horen. Naast een uitgesproken “nee”, geeft één van de panelleden aan dat kunst en cultuur al voldoende onder de aandacht gebracht worden en dat individuele kunsthistorici via diverse kanalen in de media het vak goed vertegenwoordigen. Een ander denkt dat niet zozeer de VNK als geheel opiniërend op zou moeten treden, vanwege de diversiteit van de leden is dat wellicht ingewikkeld, maar dat per sectie een dergelijke rol wel mogelijk zou moeten zijn. Een derde panellid geeft aan dat de vereniging er in eerste plaats voor de leden zou moeten zijn en dat er wellicht in heel specifieke kwestie met een

opinie naar buiten getreden kan worden.

Suggesties

Een aantal panelleden gaf ook bruikbare suggesties voor de manieren waarop de VNK die opiniërende rol zou kunnen invullen:

“Er zou een grotere lobby op gang moeten komen om de zichtbaarheid [van de VNK] te vergroten (...). Ook zichtbaarheid in de vorm van vertegenwoordiging namens de VNK op belangrijke congressen en andere kunsthistorische evenementen is van belang, evenals het zelf organiseren van dergelijke activiteiten en het publiceren van artikelen.”

“(...) door op actuele vraagstukken te reageren door middel van bijvoorbeeld ingezonden brieven of bijeenkomsten waarin over deze vraagstukken kan worden gediscussieerd. (...) Ik denk bijvoorbeeld aan de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 en de manier waarop politieke partijen zich inzetten voor de kunst- en cultuursector.”

“(...) door als vereniging alert te reageren op de culturele actualiteit door middel van publicatie van opiniestukken, de media actief benaderen, het meer naar buiten treden als actieve speler.”

“(...) bijvoorbeeld door opinieartikelen te schrijven voor dagbladen, of door onderzoeken te laten doen naar de stand van zaken in het vak en daarover te publiceren.”

“De VNK zou meer met de NMV (Nederlandse Museum Vereniging) kunnen sparren.”

Het is duidelijk dat de meeste panelleden graag zouden zien dat de VNK actief reageert op ontwikkelingen in de kunst- en cultuursector, en die ook voor een breder publiek over het voetlicht brengt. Ook moet de algemene zichtbaarheid van de VNK worden vergroot, zodat de vereniging een vanzelfsprekende partij wordt in de sector en liefst ook daarbuiten.

Specifieke kwesties

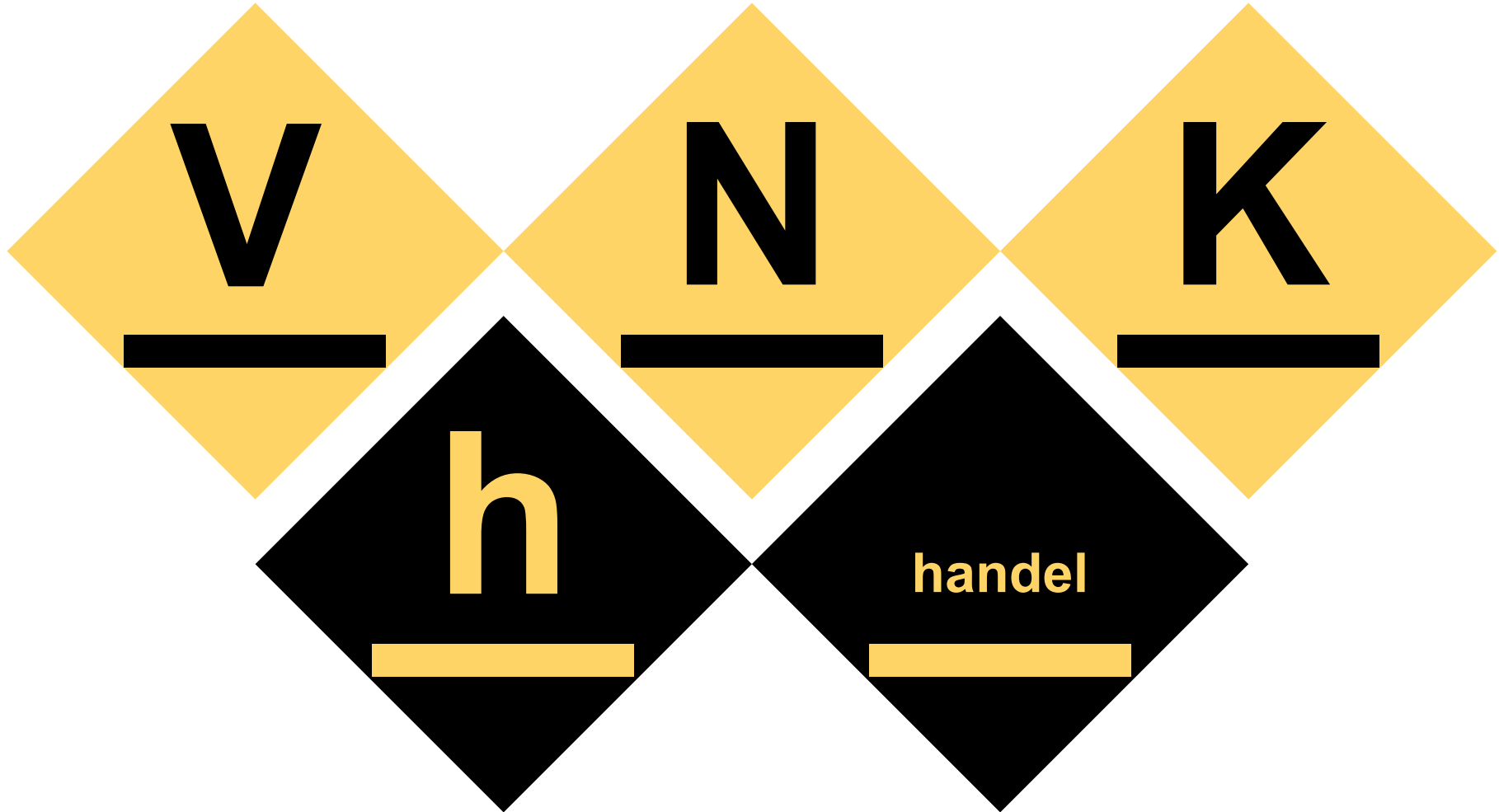
Twee panelleden noemden nog een aantal kwesties waarover de VNK zich in een onderzoekende

en opiniërende rol zou kunnen buigen, of discussie over zou kunnen uitlokken:

“(...) hoeveel eerstejaars zijn er jaarlijks en is dat goed/slecht voor het vak, hoeveel Nederlandse kunsthistorici dragen internationaal bij aan het vak, hoeveel vrouwelijke hoogleraren zijn er, hoe snel hebben afgestudeerde kunsthistorici een baan? (...) is het belangrijk dat museumdirecteuren een kunsthistorische opleiding hebben gehad (...) Is een De Stijljaar belangrijk voor de kunstgeschiedenis, of is dat vooral marketing? Moeten we kunsthistorici praktischer opleiden (met cursussen ondernemerschap et cetera)?”

“In het recente verleden zijn bijvoorbeeld twijfelachtige stagevacatures door musea geplaatst, of werden ‘junior’ posities aangeboden, waar het een volwaardige vacature betrof die op deze wijze niet of lager werd gehonoreerd. Ook de positie van zzpers in het vakgebied zou kunnen worden verbeterd door stellingname van de vakorganisatie.”

Het bestuur dankt de leden van het VNK-panel hartelijk voor hun constructieve input en zal de komende tijd gaan nadenken over hoe de VNK haar opiniërende rol het beste zal gaan kunnen vervullen.



THEMAKATERN: SECTIE HANDEL

Onder redactie van:
Annette de Vries, Rob Driessen en Judith Niessen

PRIJS VERSUS WAARDE IN DE KUNST

Door Rob Driessen

**‘Price is what you pay, value is what you get’
(Warren Buffet)**

Kunst en geld, het blijft een moeilijke match. Toch zijn ze tot elkaar veroordeeld: zonder geld geen kunst. Of het omgekeerde ook opgaat, daarover zijn de meningen meer verdeeld. Kunsthistorici, zo heet het, staan afwijzend tegenover deze combinatie. Of op zijn minst wantrouwend en ongemakkelijk. Naar mijn overtuiging heeft de kunsthistoricus wel degelijk iets te zoeken in die vreemde uithoek van zijn werkterrein waar kunst en geld elkaar ontmoeten. De kennis en vaardigheden van de kunsthistoricus kunnen belangrijke *tools* zijn in het creëren van meerwaarde. En die meerwaarde betekent voor belanghebbenden in de kunstmarkt soms vette winst. Mijn lotgenoten doen er goed aan zich enigszins te verdiepen in de mechanismen van de kunstmarkt, om hun meerwaarde te gelde te kunnen maken. Als aanzet daartoe wil ik in dit stuk een paar gedachten en ervaringen delen. Met als uitgangspunt de begrippen *prijs* en *waarde*: twee entiteiten die net zo verschillend van aard zijn, maar ook net zo nauw met elkaar verbonden, als kunst en geld.

Ongemak

Als taxateur en voormalig veilingsspecialist ben ik vertrouwd met het stormachtige huwelijk tussen kunst en geld, met al zijn ups en downs. Sterker nog: ik ben verslingerd geraakt aan de dynamiek van de kunstmarkt. Al tijdens mijn eerste studentenbaantje bij een provinciaal veilinghuis raakte ik gefascineerd door de geheel eigen codes



Rob Driessen tijdens opnames van ‘Tussen Kunst en Kitsch’ in het Scheepvaartmuseum, Amsterdam. Foto: AVROTROS

van veilingwezen en kunsthandel. Maar waar ik nooit echt aan zal wennen is de gretigheid waarmee veel mensen spreken over kunst in termen van ‘belegging’ en ‘rendement’. Ik troost mij dan met mijn theorie dat het voor de persoon in kwestie een remedie is tegen het knagende schuldgevoel over het uitgeven van grote sommen geld aan intrinsiek waarde-loze zaken. Misschien een typisch Hollands onbehagen?

Een vergelijkbaar ongemak kan ontstaan wanneer men mij op een feestje vraagt naar mijn beroep en ik ‘kunsthistoricus’ antwoord. Ik moet het dan snel aanvullen met ‘...en taxateur’ om de aandacht van de gesprekspartner niet te verliezen. Van kunst moet je verstand hebben om erover te kunnen praten, hoor ik vaak. Taxeren daarentegen gaat over geld, en over geld heeft iedereen een mening. Het is opvallend hoe de waarde van beeldende kunst

Niet verwonderlijk zijn programma's als 'Antiques Roadshow' en 'Tussen Kunst en Kitsch' al decennialang niet van de buis te branden.

(en dan hebben we het over waar- de als in harde pegels) tot de ver- beelding spreekt. Het is een koud kunstje om het publiek aan je lippen te laten hangen met anek- dotes uit de wereld van kunst en kapitaal. Vooral het idee dat een kunstvoorwerp van een vondst op de rommelmarkt kan wor- den gekatapulteerd tot een kost- baarheid, tot iets dat kan worden omgezet in klinkende munt, is onweerstaanbaar. Taxateurs en experts, zo denkt men, kennen de toverformule voor die magische metamorfose.

Kennerschap

Niet verwonderlijk zijn program- ma's als 'Antiques Roadshow' en 'Tussen Kunst en Kitsch' al de- cennialang niet van de buis te

branden. De media spelen graag in op het romantische idee van de kunstexpert die, na een vluchtige blik op een kunstvoorwerp, na- men en bedragen uit zijn mouw schudt. Eerlijkheidshalve moet ik bekennen dat ik, als lid van het team van specialisten van laatst- genoemd programma, zelf aan die beeldvorming meewerk. De camera zoomt in op een voor- werp, de presentator houdt een inleidend praatje met de eigenaar en vervolgens is het woord aan de specialist die, in een gloedvol be- toog, een werk tot kunst verheft –of als kitsch ontmaskert. Ooms, tantes maar ook professionals uit de kunstwereld vragen mij hoe we dat toch doen, al die namen en jaartallen zo uit ons hoofd op- dreunen. Ik stel ze dan een beetje teleur als ik opbiecht dat ik mijn iPad achter de hand heb om di- gitale databases te kunnen raad- plegen. En dat ik altijd een hand- bibliotheek meezeul. Gelukkig oordeelt niet iedereen zo streng als mijn achtjarige zoon, die ver- ontwaardigd uitriep: 'jij kijkt op internet, lekker makkelijk!'

Het kennerschap is een ongrijp- baar fenomeen, waar een waas

Het kennerschap is een ongrijpbaar fenomeen, waar een waas van mysterie omheen hangt. Dat komt sommige in- gewijden goed van pas. Anderen proberen het mysterie juist te door- gronden, als de X-factor die de sleutel vormt tot succesvol beleggen in kunst.

van mysterie omheen lijkt te han- gen. Dat komt sommige ingewij- den goed van pas. Anderen pro- bieren het mysterie juist te door- gronden, als de X-factor die de sleutel vormt tot succesvol beleg- gen in kunst. Bij tijd en wijle ste- ken -al dan niet wetenschappelijk onderbouwde- studies de kop op, waarin pogingen worden gedaan wetmatigheden te vinden in de marktprijzen voor kunstwer- ken. De uitkomsten van dergelij- ke studies leiden helaas nooit tot

de Heilige Graal. Eén criterium voor succes komt echter steevast naar voren: het kennersoog of, zo je wilt, het 'Fingerspitzengefühl' van de expert. Iedere specialist, ongeacht zijn of haar vakgebied, kent dat instinct waarmee je in een ogenblik een werk plaatst, indeelt, er de hand van een kun- stenaar in herkent, discrepan- ties ziet in stijl of materiaal. Voor de handelaar of taxateur gaat dit onderbuikgevoel hand in hand met gevoel voor 'de markt': is een werk courant, in welke prijscate- gorie kan het worden ingedeeld?

Onderzoek als cruciale factor

Op al die abracadabra dient uiter- aard een meer objectieve onder- bouwing te volgen, gebaseerd op literatuur, databases, *best practi- ces* of de mening van vakgenoten. Voor de specialist is dit een ma- nier om zichzelf te kunnen ver- antwoorden en tegelijkertijd zijn accuratesse te toetsen. Er komt een grote verantwoordelijkheid kijken bij expertise; een identi- ficatie heeft immers een effect op de waardering voor een werk, het kan een werk in meerdere opzichten maken of breken. Dat



Illustratie door Christel Wolf



Deze 'Canape Gondole' werd door een particulier voor een zacht prijsje op de kop getikt als anoniem Art Deco meubel. Na onderzoek en bemiddeling door Rob Driessen werd de bank voor meer dan een miljoen euro bij Phillips in Londen geveild als topstuk van de Franse ontwerper Marcel Coard.
Foto: Phillips Auctions, New York

geldt zeker op de kunstmarkt, waar de naam van de kunstenaar, de authenticiteit en de herkomst van een werk worden omgezet in klinkende munt. Niet alleen geld, maar ook reputaties staan op het spel; van de specialist, de conservator, de kunsthandelaar en de verzamelaar. Voor alle betrokkenen is gedegen onderzoek een cruciale factor in de authenticatie van een kunstvoorwerp. Dat geldt voor zowel materiaal-technisch als kunsthistorisch onderzoek; de kenner kan zijn bevindingen niet geloofwaardig maken zonder deze zo objectief en controleerbaar mogelijk te onderbouwen.

Kunsthistorisch onderzoek als factor die financiële waarde kan toevoegen aan een kunstvoorwerp: een open deur misschien, maar voor mij niet minder dan een openbaring tijdens mijn studie. In mijn derde jaar slaagde ik erin een stageplek te bemachtigen bij veilinghuis Sotheby's in Amsterdam, waar ik als *cataloguer* objecten moest onderzoeken en beschrijven. Na een paar jaar droogzwemmen op het Kunsthistorisch Instituut kreeg ik nu bij Sotheby's een opwindende

onderdompeling in de praktijk. Ik leerde verzamelaars kennen en ook de professionele partijen in het veld: kunsthandelaren, conservatoren, restauratoren. Zeker na verloop van tijd werden deze contacten steeds meer een uitwisseling van kennis, waarbij ik een schat aan praktijkervaring opdeed. Men wees mij aan de hand van de objecten op kenmerken van materiaal en techniek, ik leerde restauraties en retouches herkennen en werd gewezen op vervalsingen. Dit leren in de praktijk vormde een onontbeerlijke aanvulling op de theoretische universitaire studie.

Langzaam maar zeker kreeg ik ook grip op het mechanisme achter schattingen en opbrengsten, door mijn ogen en oren goed de kost te geven. Ik heb heel wat veilingen, ook bij concurrerende huizen, uitgezeten om de biedingen te volgen en de opbrengsten te noteren. Neeke Fraenkel, mijn direct leidinggevende en mentor bij Sotheby's, daagde mij uit de mogelijke opbrengst van stukken te schatten en besprak de criteria op basis waarvan zij haar taxaties deed. Ik had bovendien het geluk

dat zij, zelf kunsthistoricus, niet naliet mij op het belang van mijn studie te wijzen. Sommige kunsthandelaren hadden geen hoge pet op van universitair geschoolden wegens hun gebrek aan praktijkervaring. Maar juist dankzij mijn studie was ik in staat intensief en kritisch te kijken naar kunstwerken en te focussen op zowel details als de grotere lijnen. Daarbij wierpen de jaren van training in bronnenonderzoek hun vruchten af; het correct interpreteren en verwerken van informatie uit de literatuur is een competentie die niet moet worden onderschat. *Last but not least* is academische twijfel een *tool* waar ik tot op de dag van vandaag veel plezier van heb; het behoedt mij voor het (in de kunsthandel altijd aanwezige) gevaar van *wishful thinking* of een te groot geloof in eigen kunnen.

Wat is waarde?

Een paar jaar na mijn afstuderen, ik was inmiddels in vaste dienst bij Sotheby's, deed ik mijn examen voor Registertaxateur. Als veilingspecialist werd je ook geacht taxaties te verrichten voor verzekering, successie of andere

doeleinden buiten de veilingpraktijk. Om een bevoegdheid daar toe te krijgen werd mij een examen afgenomen bij de Federatie van Taxateurs, Makelaars en Veilinghouders in Roerende Zaken (TMV). Dit kwam neer op een proeve van bekwaamheid in het taxeren van kunstvoorwerpen, met een theorie- en een praktijkgedeelte. Naast het correct identificeren en taxeren van objecten werd mijn kennis van de verschillende doeleinden van taxaties getoetst, variërend van verzekering, verdeling, successie en schenking tot veiling en executie. Voor de diverse soorten taxaties hanteert de Federatie verschillende waardedefinities, die in verband staan met specifieke juridische en fiscale aspecten. Dit formele kader biedt mij (en mijn opdrachtgever) een objectief houvast in de soms zo grillige en ongrijpbare kunstmarkt. Een professionele basis is geen overbodige luxe nu de consument mondiger en beter geïnformeerd is dan ooit. Zelfs het voorheen zo ongenaakbare bastion van de kunstmarkt ontkomt niet aan de toenemende roep om transparantie. De opkomst van internet

Ook de fiscus kijkt met argusogen naar de branche: was kunst van oudsher al een geliefde bestemming voor zwart geld, inmiddels is het ook in natura gangbaar als betaalmiddel in de onderwereld.

heeft deze ontwikkeling in een stroomversnelling gebracht. Kunsthandelaren kijken er niet meer van op wanneer een klant op zijn smartphone de vraagprijs voor een kunstwerk even 'checkt' op online databases als Artnet en Artprice. De enorme bedragen en dito belangen die spelen op de kunstmarkt vinden hun weerslag in het toenemend aantal rechtszaken en schandalen rond roofkunst, vervalsingszaken en andere zwendel die breed worden uitgemeten in de pers. Ook de fiscus kijkt met argusogen naar de branche: was kunst van oudsher al een geliefde bestemming voor

zwart geld, inmiddels is het ook in natura gangbaar als betaalmiddel in de onderwereld. Aan de 'witte' kant van het spectrum stelt de fiscus zich coulant op jegens particuliere schenkers en verzamelaars. Steeds vaker laten deze partijen de kunstmarkt links liggen en kiezen ze voor schenking in natura, in ruil voor een interessante regeling met de belastingdienst. Een ontwikkeling die voor de musea een godsgeschenk is, nu ze op beurzen en in veilingzalen vaak het onderspit delven tegenover kapitaalkrachtige particulieren.

Kunst als luxe-accessoire

Nieuwe rijken, nieuwe markten, ze zijn aan een onafwendbare opmars bezig. Ook in de Nederlandse museumwereld zijn sponsoring door het bedrijfsleven en particulier initiatief onmisbare factoren geworden. In het kielzog van deze trend lijkt beelden de kunst meer dan ooit een belangrijk onderdeel te worden in de *lifestyle* van de *rich & famous*. Een beetje zichzelf respecterende rijkheid komt tegenwoordig uit de kast als kunstverzamelaar. Ivanka Trump en Jared Kushner

Het bezit van kunst, liefst hedendaags en cutting edge, levert een prestige op waaraan (andere) luxegoederen en kostbaarheden niet kunnen tippen.

haalden onlangs het nieuws omdat ze hun collectie moderne en hedendaagse kunst waren ‘vergeten’ mee te nemen in hun belastingaangifte. Een persmomentje dat werd aangegrepen om de wereld te laten zien dat ze smaak en diepgang hebben. Het bezit van kunst, liefst hedendaags en *cutting edge*, levert een prestige op waaraan (andere) luxegoederen en kostbaarheden niet kunnen tippen. Tekenend is het optreden dat rapper Jay-Z in augustus gaf met een reusachtige Balloon Dog van Jeff Koons op het podium. Beyoncé, de echtgenote van Jay-Z, is iets vergelijkbaars van plan met een schilderij van Gerhard Richter als *backdrop*. Het zal veel kunstliefhebbers

pijn doen dat kunstwerken als luxe-accessoire in rapvideo’s figureren naast glanzende Bentley’s, schaars geklede danseressen, flessen Courvoisier en dampende Cohiba’s. Maar er liggen ook kansen, en niet alleen voor de kunsthandel!

Van waarde naar waardering

Als de combinatie van beeldende kunst en geld het grote publiek fascineert, kan het een opening bieden naar meer begrip. Een beetje naïef wellicht, maar als taxateur merk ik steeds weer dat geld een bepaalde vorm van ontzag opwekt. Het besef dat een kunstwerk of een kunstvoorwerp een financiële waarde vertegenwoordigt, vormt vaak een eerste stap naar een andere vorm van waardering. Niet alleen bij de mevrouw die tegen de specialist van Tussen Kunst en Kitsch opbiecht dat ze het schilderij ‘steeds mooier’ begint te vinden nu ze heeft gehoord wat het waard is. Ook als het gaat om bedrijven, instellingen en gemeenten met een kunstcollectie maak ik mee dat een taxatie kan helpen wanneer het kunstbezit verdedigd moet worden tegenover,

bijvoorbeeld, de directie of de gemeenteraad. Het feit dat er voor een werk een markt is, dat er vraag naar is, doet mensen met andere ogen kijken. Wanneer zo’n marktreferentie ontbreekt of niet relevant is, bijvoorbeeld als het gaat om incourant cultureel erfgoed, komt mijn achtergrond als kunsthistoricus weer van pas. Niet-financiële aspecten als (kunst)historische waarde en lokaal belang kunnen dan leidend zijn in het bepalen van de geldelijke waarde. Zo hoort het eigenlijk ook: als puntje bij paaltje komt ligt de echte waarde van een kunstwerk besloten in het verhaal, niet in de pegels. Aan de kunsthistoricus de belangrijke taak ervoor te zorgen dat de prijs van een kunstwerk nooit bepalend wordt voor de waardering voor dat werk. Waar het grote publiek zich misschien te snel laat verblinden door geld en glamour moet iemand kritisch kijken of het spreekwoordelijke kalf wel van zuiver goud gemaakt is.

Kortom, mijn boodschap aan collega-kunsthistorici is: laat u niet afschrikken door de snelle wereld van het geld. Beeldende

kunst is *big business*, waarin de kunsthistoricus als professional een rol kan spelen zonder concessies te doen aan zijn of haar wetenschappelijke integriteit. Kunsthistorische kennis en kunde zijn van grote waarde op de kunstmarkt, als het gaat om het scheiden van kaf en koren en knollen en citroenen. De kunsthistoricus heeft meerwaarde te bieden, en die moet een prijs hebben. Overtroef opdrachtgevers uit de zakenwereld door het motto van hun grote held Warren Buffet te parafraseren: ‘De prijs die ik vraag voor mijn werk staat in geen verhouding tot de waarde die het u oplevert.’ Succes verzekerd.



Over de illustrator **Christel Wolf**

Christel Wolf verzorgde de illustratie bij dit artikel. Christel studeerde aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten te Den Haag, waar ze in 2009 afstudeerde. Het werk van Christel wordt gekenmerkt door haar gedetailleerde en narratieve stijl. Ze maakt sterk verhalende beelden waarin de omgeving en de menselijke maat een belangrijke rol spelen. Zelf noemt ze haar werk dan ook wel 'one image stories'.

Het werk van Christel Wolf is te verkrijgen in verschillende winkels of in haar webshop:
www.christelwolf.com

‘Kunstgeschiedenis is een ondergewaardeerd vak’

Interview met Willem Jan Hoogsteder, eigenaar kunsthandel Hoogsteder & Hoogsteder



Willem Jan Hoogsteder

Door Annette de Vries

Willem Jan Hoogsteder studeerde kunstgeschiedenis aan de Universiteit Utrecht en daarna aan het Courtauld Institute of Art in Londen. Hij is sinds 1989 eigenaar van kunsthandel Hoogsteder & Hoogsteder, gevestigd in een prachtig pand aan de Lange Vijverberg in Den Haag. Een feest voor het oog om daar op bezoek te mogen zijn! Het grote publiek kent hem als expert in het programma Tussen Kunst & Kitsch. Een gesprek met een gepassioneerd kenner van Oude Meesters over de veranderingen in de kunstmarkt en de maatschappelijke relevantie van het vak.

Gombrich

Tegen het advies van decanen in, koos Willem Jan als bèta voor de kunstgeschiedenis. ‘Zoals een zoon van een advocaat rechten ging studeren en dochter van een anesthesist medicijnen, was kunstgeschiedenis voor mij een logische stap. Mijn vader was kunsthandelaar, dus het is met de paplepel ingegoten.’ Hij studeerde in

Utrecht en deed zijn doctoraal aan het Courtauld Institute of Art in Londen. Natuurlijk ging het over een van zijn grote passies: de schilderijen van Frederik en Elizabeth van Bohemen, de fameuze Winterkoning en Winterkoningin. Hij was vooral in de Warburg Library te vinden, ‘waar je Ernst Gombrich, een van de mastodonten van de

kunstgeschiedenis, nog gewoon in de studiezaal kon tegenkomen.' Hij gebruikte zijn tijd in Londen ook om zich op de kunsthandel te oriënteren. Als het ergens kon dan was het in Londen, al sinds de 18e eeuw het kloppend hart van de internationale kunsthandel. In 1983 opende hij met Otto Naumann een zaak in New York, maar kwam zes jaar later terug naar Nederland om in nauwe samenwerking met zijn vader zijn eigen kunsthandel op te bouwen. 'De belangrijkste overwegingen waren: de concurrentie, het netwerk en het kennerschap van mijn vader. We zijn een echt familiebedrijf. Nog steeds is mijn vader dagelijks hier aan het werk.' Ook zijn zus heeft een tijd in de zaak gewerkt en zijn vrouw, tevens kunsthistorica, is er actief.

Kunst is meer dan een commodity

Het landschap van de kunsthandel is de afgelopen decennia fors veranderd. Hoogsteder & Hoogsteder heeft altijd een eigen koers gevaren. Nooit meegedaan aan beurzen en altijd zelfstandig gezorgd voor tentoonstellingen

Vroeger waren verzamelaars echte connaisseurs [...] Onder verzamelaars van nu zitten veel mensen die minder op de hoogte zijn en vooral geïnteresseerd zijn in de grote namen.

en PR. 'Het gaat bij ons niet alleen om koop en verkoop, maar ook om passie voor de kunst. Het maken van tentoonstellingen en publicaties hoort daar heel bewust bij. Ook actieve kennisoverdracht naar verzamelaars.' Om bij Hoogsteder & Hoogsteder als kunsthistoricus te kunnen werken moet je behoorlijk allround zijn en van aanpakken weten. Naast vakkennis zijn organisatorische skills cruciaal. 'Voor ons is kunst veel meer dan een *commodity*. Afstand doen van onze werken doet altijd pijn, maar het geeft veel voldoening om kunst hier in huis of op een mooie plek bij een verzamelaar te zien hangen.'

Nieuwe generatie verzamelaars

Vroeger waren verzamelaars echte connaisseurs in de traditie van Frits Lugt en Abraham Bredius. Onder verzamelaars van nu zitten veel mensen die minder op de hoogte zijn en vooral geïnteresseerd zijn in de grote namen. 'De 17de eeuw heeft extreem veel kwalitatief goede kunst voortgebracht, maar de 19de-eeuwse canon werkt nog steeds door in deze hang naar de bekende namen. Musea maken prachtige tentoonstellingen om ook andere kunstenaars voor het grote publiek te ontsluiten. Neem die over Seghers (Rijksmuseum) of Schouman (Dordrechts Museum), ook zo'n prachtige meester.' De markt reageert daar echter niet of nauwelijks op en blijft in de keuze erg traditioneel. 'Er is een ongekende hoeveelheid informatie in omloop, maar de kennis onder verzamelaars is duidelijk afgenomen. Misschien vormt al die informatie ook wel een belemmering voor de ontwikkeling van kennis. Er ligt dus een aanzienlijke 'opvoedkundige' taak voor ons richting verzamelaars.' Het aantal verzamelaars

Waar de naoorlogse generatie gericht was op een mooi huis, waarin vanzelfsprekend schilderijen en kunstnijverheid een plek kregen, is de aandacht verschoven naar andere geneugten van het leven, zoals reizen of spannende auto's.'

an sich is ook afgenomen, niet alleen van oude kunst. 'Waar de naoorlogse generatie gericht was op een mooi huis, waarin vanzelfsprekend schilderijen en kunstnijverheid een plek kregen, is de aandacht verschoven naar andere geneugten van het leven, zoals reizen of spannende auto's.' De extreem hoge prijzen voor moderne en hedendaagse kunst in de internationale kunstmarkt, zijn niet per se tot stand gebracht door gepassioneerde verzamelaars. In dat segment wordt vooral gespeculeerd op waardeestijging, door superrijken en zelfs

door hedgefunds. ‘Nederland mag zich gelukkig prijzen met enkele belangrijke echte heden-daagse kunstverzamelaars, die hun collecties ook graag tonen.’ Meesterwerken van de meest beroemde Oude Meesters zijn schaars - ze hangen merendeels in musea - maar in het segment vlak daaronder zitten meer schatten dan vaak wordt onderkend. ‘Voor verzamelaars is dat een prachtig veld om op zoek naar Oude Meesters te gaan. Succes is verzekerd.’

Vaderlandse geschiedenis
Bezoekersaantallen van musea blijven stijgen en er is een enorme behoefte aan het beleven van kunst en cultureel erfgoed. ‘Opvallend is dat vooral de traditionele kunstmusea volop in de belangstelling staan. Het Rijksmuseum doet het bijvoorbeeld beter dan het Stedelijk Museum. De publieke smaak is dus anders dan de markt in heden-daagse kunst zou doen vermoeden. Bij het grote publiek zie je een hang naar culturele kennis en grote interesse in vaderlandse geschiedenis.’ Dat staat in contrast met het gebrek aan aandacht

Nederland mag zich gelukkig prijzen met enkele belangrijke echte heden-daagse kunstverzamelaars, die hun collecties ook graag tonen.

hiervoor in het reguliere onderwijs en – ook wel – musea. Het bijbrengen van historische kennis en cultureel besef zou veel sterker in het onderwijs en in tentoonstellingen moeten worden verankerd. ‘Dit betekent overigens niet dat de actualiteit de tentoonstellingsagenda moet bepalen of dat de geschiedenis vanwege heden-daagse gevoeligheden moeten worden herschreven. Waarom moeten de schijnwerpers van de huidige ‘politieke correctheid’ het daglicht van de geschiedenis verbleken en vervagen?’

Te academisch
‘De kunsthistorische opleiding in Nederland is naar mijn mening te theoretisch en vooral academisch georiënteerd. Als

kunsthistoricus moet je allround zijn en dat ontbreekt nogal eens aan de studenten die tegenwoordig van de universiteit komen.’ De kern van kunstgeschiedenis is en blijft kennerschap. Daar zou de focus op moeten liggen. ‘Kennerschap gaat over objecten: kijken, vergelijken, begrijpen en ook promoten en uitdragen. In de hang naar academisch zijn verwaarloost de kunsthistorische opleiding haar wortels. Voor je het weet valt de boom der kennis om. Het vak kunstgeschiedenis in het algemeen wordt onvolgende op waarde geschat, terwijl het een enorm verrijkende studie is. Het brengt een mate van algemene ontwikkeling die, waar je als academicus ook maar aan de slag zult gaan, belangrijk is. In Engeland wordt die algemeen culturele bagage veel meer gewaardeerd, ook in het bedrijfsleven.’

Handen ineenslaan voor kunst en erfgoed

Hoe kijkt Willem Jan aan tegen de VNK? ‘Ik ben al jaren lid van de vereniging en vind het ook goed dat deze er is. Het is belangrijk om vanuit de VNK te

werken aan meer samenhang in de kunsthistorische wereld, zodat kunst en erfgoed steviger worden gepromoot en maatschappelijk verankerd.’ Aan het bijbrengen van cultureel besef vanaf jonge leeftijd kan en moet elke kunsthistoricus, op de plek waar hij of zij actief is, een bijdrage leveren. ‘Ik was laatst in Detroit en de portier van het hotel drukte mij op het hart dat ik echt even naar de bibliotheek moest, ‘want daar hing zo’n prachtige Miró’. Dat is tekenend: kunst en cultuur die behoren tot de gemeenschapszin van een stad of land. Dat zou in Nederlander sterker moeten.’



Nog geen lid van de VNK?

De Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici wil kunst- en architectuurhistorici in Nederland bij elkaar brengen en kennisoverdracht, ontmoeting en discussie binnen het vakgebied bevorderen. Dat doen we onder andere door het organiseren van bijeenkomsten en workshops, door het uitgeven van het bulletin *Kunsthistorici* en door actief te zijn op de website en *social media*.

Bijna 1000 kunst- en architectuurhistorici in Nederland en daarbuiten zijn al lid van de VNK. Als lid blijf je op de hoogte van het laatste nieuws uit het vakgebied en krijg je de mogelijkheid regelmatig collega's te ontmoeten en je netwerk uit te breiden. Studenten en gepensioneerden kunnen bovendien voor een lager tarief lid worden. Het is nu ook voor instellingen mogelijk om de VNK te steunen.

Lidmaatschap:

€ 30,- of €23,- per jaar (studenten en gepensioneerden)

Lidmaatschap voor het leven:

€ 1.000 (u ontvangt het boek *Onder kunsthistorici*)

Institutioneel steunlidmaatschap:

€ 500,- per jaar (u krijgt 2 deelnemersplaatsen tijdens de VNK-activiteiten en vermelding van uw logo op de website)

Begunstigers lidmaatschap (persoon/instituut):

€ 100,- per jaar (u wordt vermeld op de website)

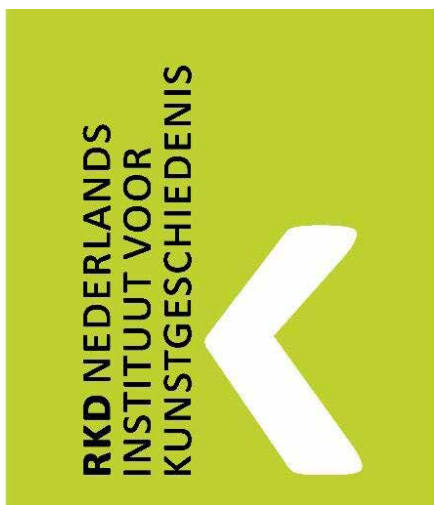
Aanmelden?

Stuur een email naar de ledenadministratie: secretariaat@kunsthistorici.nl en vermeld hierin achternaam, voorletters en titel, adres, postcode+ woonplaats, geslacht, afstudeerrichting en e-mailadres. De kosten van het lidmaatschap zijn inclusief het abonnement op *Kunsthistorici*.

www.kunsthistorici.nl



INSTITUTIONELE STEUNLEDEN VNK:



RIJKS MUSEUM



Colofon

Kunsthistorici is een uitgave van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici (VNK)

28ste jaargang, nr. 2, september 2017

Redactie

Eline Levering, Mphil, hoofd- en eindredactie
Annette de Vries, redactieraad
Ellis Dullaart MA, redactie

Vormgeving en opmaak

Janna & Hilde Meeus, www.meeusontwerpt.nl

Redactieadres

Eline Levering, secretariaat@kunsthistorici.nl

Deze uitgave kwam tot stand met medewerking van:

Annette de Vries
Judith Niessen
Rob Driessen
Niels Nannes
Eline Levering
Ellis Dullaart
Willem Jan Hoogsteder
Christel Wolf

Bestuur VNK

dr. Annette de Vries, voorzitter
Geerte Broersma MA, secretaris
Ellis Dullaart MA, penningmeester
drs. Fredric Baas
dr. Arjan de Koomen
dr. Eloy Koldeweij
Menno Jonker MA
Eppo Runia

Abonnement

Een abonnement op *Kunsthistorici* is inbegrepen bij het lidmaatschap van de VNK. De jaarlijkse contributie bedraagt € 30,- en € 23,- (gepensioneerden en studenten), ongeacht in welke maand men zich opgeeft. U wordt verzocht gebruik te maken van de toegestuurdte betalingsinstructies. Voor meer informatie kunt u zich wenden tot de ledenadministratie.

Kunsthistorici wordt digitaal verspreid.

Opzegging

Lidmaatschap en abonnement worden jaarlijks stilzwijgend verlengd. Het lidmaatschap kan alleen schriftelijk bij de ledenadministratie worden opgezegd, op elk moment en met onmiddellijke ingang.

(Email)adreswijzigingen

Doorgeven aan de ledenadministratie.

Secretariaat en ledenadministratie VNK

t.a.v. Eline Levering
Postbus 90418
2509 LK Den Haag
secretariaat@kunsthistorici.nl

www.kunsthistorici.nl

© Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten van de afbeeldingen volgens wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, worden verzocht zich tot de redactie te wenden.